

УДК 339.542

А.В. ДЗЮБИНСЬКИЙ, О.В. ДЗЮБИНСЬКА, О.В. ШЕГИНСЬКИЙ
Луцький національний технічний університет

МИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

A.V. DZIUBYNSKYI, O.V. DZIUBYNSKA, O.V.SHEHYNISKYI
Lutsk National Technical University

THE CUSTOMS POLICY IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2023-17-8

Мета. Дослідити існуючий стан та перспективи вітчизняної митної справи, а також оцінити вплив митної політики на забезпечення митної безпеки держави під час повномасштабних воєнних дій

Методика. Методологічною базою роботи стали наукові праці українських фахівців у сфері митної справи та державного регулювання ЗЕД. Враховуючи появу великої кількості нової інформації, автори основну увагу приділили обробці матеріалів наукових збірників та журналів, інтернет ресурсів, в яких подана статистична інформація, думки провідних фахівців-практиків, розпорядження та постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів. При написанні статті були використані такі методи дослідження, як логічне узагальнення, системний підхід та теоретичний пошук, що ґрунтуються на пошуку та обробці інформації.

Результати. Практика застосування митних процедур забезпечення зовнішньоекономічної діяльності передбачає сукупність міроприємств із оформлення та контролю за переміщенням товарів, послуг чи інших об'єктів, а також порядок нарахування та сплати митних платежів.

Війна значно змінила організацію роботи Держмитслужби, що проявилось у прийнятті та зміні цілої низки нормативно-правових документів. Реформування роботи митної служби, впорядкування реалізації митних формальностей є тими завданнями, що і до війни перебували у пріоритеті держави.

Враховуючи важливість ЗЕД для України як учасника глобального ринку, а також вітчизняного бізнесу, який здатен запропонувати світу якісний товар із високою доданою вартістю, а не лише сировину, робота над впорядкуванням митних процедур має тривати і надалі. Лише захист і підтримка національного товаровиробника забезпечать їх безперебійну роботу та утримання конкурентних позицій на світовому ринку навіть за умов війни, а спрощення митних процедур в процесі здійснення імпорту значно оптимізує забезпечення потреб і громадян України, і сил оборони.

Практична значимість. Отримані результати можуть бути використані в роботі вітчизняних підприємств, а також органів, що здійснюють регуляторну політику.

Ключові слова: митна справа, товари, митні платежі, митне оформлення, звільнення від сплати митних платежів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Чи вплинула війна на імпорт?

Наскільки ефективними є інструменти торговельного захисту, запроваджені в Україні? Ці питання набувають стратегічного значення для нашої країни в період воєнного стану, в умовах коли значна частина підприємств фактично не працює, а минулі логістичні ланцюги часто втрачені назавжди.

За оцінками Світового банку збитки України від війни уже сягають сотень млрд. доларів. Обсяги експортно-імпортних операцій впали, особливо на початку війни. При цьому в березні імпорт знизився суттєвіше, як результат, сформувалося плюсове сальдо в міжнародній торгівлі. З квітня імпорт та експорт почали нерівномірно зростати і ми отримали уже звичне для останніх років значне перевищення ввезення над вивезенням, що негативно впливає на платіжний баланс, стабільність вітчизняної валюти та і взагалі функціонування економіки. Важливо в умовах війни, за рахунок, в тому числі, і здійснення ефективної митної політики, забезпечити внутрішні потреби та оптимальний баланс між імпортом та експортом. Тому проводити дослідження у сфері митної справи, розробляти рекомендації для поліпшення її ефективності є актуальним завданням та має практичне значення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематика реалізації митної справи в Україні є активно досліджуваною у вітчизняній науковій літературі. Зокрема заслуговують на уваги доробки П. Пашка, О. Кузьміна, О. Гребельника, Н. Мережко, І. Крупки, А. Крисоватого та ін. Основний напрямок досліджень можна визначити як управління ризиками в розвитку митної системи, а також оцінка загроз зовнішнього середовища на здійснення ЗЕД. Зокрема аналізується, яким чином зміна підходів до митних формальностей впливає на зниження зовнішніх загроз.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, в тому числі здійснивши ряд заходів, що безпосередньо стосувалися ведення митної справи. Зокрема, уже 24 лютого Держмитслужбою були закриті усі пункти пропуску на кордонах з агресором та її поплічником Білоруссю (регламентовано Розпорядженням КМУ № 188-р від 26.02.2022). Проте основні рішення стосовно митної політики в нашій країні приймалися після того, як минув перший шок в населення та на ринках, а влада могла більш менш реально оцінювати стан справ та потенційні ризики, здійснювати виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації. У березні Верховна Рада прийняла зміни до норм податкового та митного законодавств, спрямовані на стимулювання імпорту актуальних в умовах війни вантажів (продуктів, палива, «гуманітарки» тощо). В додачу до закриття

кордонів з ворожими країнами, уже постановою КМУ № 426 від 09.04.2022 р. було повністю заборонено ввіз російських товарів на митну територію України, а ще до того постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, за яким імпорт міг здійснюватися без справляння митних платежів, у тому числі ПДВ, акцизу та мита, через подання митному органу попередньої декларації без здійснення митного огляду, заходів нетарифного регулювання ЗЕД безпосередньо у пунктах пропуску. При цьому митне оформлення мало завершуватися за одну годину (замість чотирьох), а плата за здійснення митних формальностей поза місцем розміщення митних органів або у неробочий час відмінялася. Таке рішення мало розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну - в кінцевому випадку так і сталося.

Крім того, товари, які можуть належати до культурних цінностей, психотропних чи наркотичних речовин, радіоелектронних засобів, товарів військового чи подвійного використання, небезпечні відходи могли пропускатися через кордон лише за наявності заяви про відсутність по відношенню до них заборон та обмежень.

Важливим кроком, на наш погляд, був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги. Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту (ЗУ "Про гуманітарну допомогу"). На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю.

«Гуманітарка» пропускається у першочерговому порядку без попереднього декларування та без сплати митних платежів за умови наявності її одержувача (п.2 Порядку митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2000 року № 544). Оформлення гуманітарного вантажу здійснюється отримувачем самостійно або митним брокером. Заява на декларування у довільній формі подається до митниці за місцем оформлення (п. 4 Порядку). Декларанти забезпечують подачу документів по «гуманітарці» згідно з графіком, затвердженим митницею. При цьому на паперовому носії, наприклад, декларацій чи інших товаросупровідних документах обов'язково має бути позначка «Гуманітарна допомога. Продаж заборонено».

Товари гуманітарної допомоги підлягають заходам офіційного контролю (ст. 319 МКУ) в установленому порядку. Ці заходи здійснюються першочергово та безкоштовно (ст. 9 ЗУ "Про гуманітарну

допомогу"). При імпорті чи транзиті гуманітарна допомога звільняється від сплати ввізного мита (ст. 287 МКУ).

На період воєнного стану для імпорту гуманітарної допомоги не застосовуються стандартні процедури митного оформлення, що діяли до початку повномасштабної війни. При пропуску товарів подвійного призначення, що ввозяться як «гуманітарка», введено вимогу про надання гарантійного листа, наприклад, від військової адміністрації, правоохоронного органу чи іншого військового формування за формою, що визначена Постановою КМУ № 174 від 01.03.2022. Товари, що належать до групи 27 митного тарифу (нафта, паливо тощо), визнаються гуманітарною допомогою та передаються на потреби сил оборони. На окремі товари групи 27 (бензин, дизель, скраплений газ) було знижено (до нуля) ставку акцизу та зменшено ПДВ при імпорті. Постановою №330 Уряд прирівняв бронежилети та каски до гуманітарної допомоги. Крім цього до переліку «гуманітарки» увійшли:

- переносні радіостанції нецивільного призначення;
- пластини до бронежилетів;
- квадрокоптери нецивільного призначення;
- безпілотні літальні апарати;
- монокуляри та інші оптичні труби;
- біноклі;
- збільшувачі нецивільного призначення;
- магніфери;
- приціли нецивільного призначення;
- коліматорні приціли;
- прилади нічного бачення;
- тепловізори.

З 1 квітня 2022 року повністю звільнили від оподаткування імпорту фізичними особами легкових автомобілів, а також ввезення товарів суб'єктами, які зареєстровані платниками єдиного податку I-III груп. Цей крок був, в основному, спрямований для забезпечення потреб сил оборони у транспорті, а також підтримку бізнесу, що здійснює ЗЕД. Однак, якщо скасування платежів для певних категорій підприємницької діяльності мала ефект, то пільгове розмитнення авто більшість цивільних використали для покупки автомобілів для власних потреб. При цьому окремі посередники отримали непогані прибутки, а держава втратила потенційні надходження до бюджету. Саме, в тому числі, по цій причині пільгове розмитнення товарів та авто було відмінено з 1 липня.

В умовах війни уряд встановив нові правила експорту певної номенклатури сільськогосподарської, та пов'язаної з нею продукції. Зокрема запроваджено заборону на експорт вівса; гречки, проса, солі, цукру, жита, живої рогатої худоби та продуктів їх переробки. Дозволено експортувати, за наявності спеціальних дозволів кукурудзу; пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин); яйця курей; м'ясо курей; соняшникову олію. Для збереження рівноваги на внутрішньому ринку міндобрив, Кабмін ввів заборону на вивіз добрив. Так діє нульова квота (або фактично заборона) для експорту:

- добрив мінеральних або хімічних, фосфорних (код УКТ ЗЕД 3103);
- добрив мінеральних або хімічних, азотних (код УКТ ЗЕД 3102);
- добрив мінеральних або хімічних із вмістом 2 чи 3 поживних елементів: азоту, фосфору та калію; інших добрив (код УКТ ЗЕД 3105);
- добрив мінеральних або хімічних, калійних (код УКТ ЗЕД 3104).

Слід відмітити, що нові митні правила не застосовувалися на спирт, тютюн, алкогольні та тютюнові вироби, замінники тютюну тощо. Були передбачені спрощення митних процедур при імпорті фармацевтичної продукції, але тимчасово заборонений експорт препаратів крові - альбуміну та імуноглобуліну.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни, перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Особливої уваги потребує дослідження функціонування «зернового коридору», яке повноцінно можливо буде здійснити у післявоєнний період. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрясіннями пройти шлях до нашої перемоги.

Список використаних джерел

1. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін.; за ред. д.е.н., проф. О. П. Гребельника. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с.

2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. С. 9. Ст. 1175.

3. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : Розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 20. С. 20. Ст. 1068.

4. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації : Постанова КМУ № 426 від 09.04.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 33. С. 256. Ст. 1785.

5. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану : Постанова КМУ № 330 від 20.03.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 26. С. 75. Ст. 1417.

6. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану : Постанова КМУ № 236 від 09.03.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25. С. 330. Ст. 1318.

7. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення : Постанова КМУ № 1807 від 20.11.2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 48. С. 14. Ст. 2506.

8. Про перелік товарів критичного імпорту: Постанова КМУ № 153 від 24.02.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 29. С. 7. Ст. 1562.

9. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдоволення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України № 2142-IX від 24.03.2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 32. С. 34. Ст. 1693.

Reference

1. Grebelnyk O. P., Pashko P. V., Shevchuk S. V., Sushkova O. Je (2021) Rozvytok mytnoi polityky Ukrainy v konteksti realizacii ekonomichnoi funkcii derzhavy [Development of customs policy of Ukraine in the context of realization of economic function of the state] / O. P. Grebelnyk (Ed.). Irpin: Universytet DFS Ukrainy. (in Ukrainian)

2. Mytnyj kodeks Ukrainy: pryiniaty 13.03.2012 roku № 4495-VI [Customs Code of Ukraine from March 13 2012, № 4495-VI]. *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2012, vol. 32, p. 9, art. 1175. (in Ukrainian)

3. Rozporjadzhennja KМУ Pro tymchasove zakryttja dejakyh punktiv propusku cherez derzhavnyj kordon ta punktiv kontrolju: pryiniate 26.02.2022 roku № 188-r [Order of the Cabinet of Ministers on temporary closure of some checkpoints across the state border and checkpoints from February 02 2022, № 188-r]. *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2022, vol. 20, p. 20, art. 1068. (in Ukrainian)

4. Postanova KМУ Pro zastosuvannja zaborony vvezennja tovariv z Rosijskoi Federacii: pryiniata 09.04.2022 roku № 426 [Resolution of the Cabinet of Ministers on the application of the ban on the import of goods from the Russian Federation from April 09 2022, № 426]. *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2022, vol. 33, p. 256, art. 1785. (in Ukrainian)

5. Postanova KМУ Pro dejaki pytannja zdijsnennja mytnogo kontrolju ta mytnogo oformlennja tovariv, zokrema transportnyh zasobiv, v umovah vojenного станu: vid 20.03.2022 roku № 330 [Resolution of the Cabinet of Ministers on the some issues of customs control and customs clearance of goods, including vehicles, in martial law from March 20 2022, № 330]. *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2022, vol. 26, p. 75, art. 1417. (in Ukrainian)

6. Postanova KМУ Pro dejaki pytannja mytnogo oformlennja okremykh tovariv, shho vvozsatsja na mytnu terytoryju Ukrainy u period dii vojenного станu: pryiniata 09.03.2022 № 236 [Resolution of the Cabinet of Ministers on some issues of customs clearance of certain goods imported into the customs territory of Ukraine during martial law from March 09 2022, № 236]. *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2022, vol. 25, p. 330, art. 1318. (in Ukrainian)

Ukrainian)

7. Postanova KМУ Pro zatverdzhennja Porjadku zdijsnennja derzhavnogo kontrolju za mizhnarodnymy pere- dachamy tovariv vijskovogo pryznachennja: pryiniata 20.11.2003 № 1807 [Resolution of the Cabinet of Ministers on the approval of the Procedure for state control over international transfers of military goods from November 20 2003, № 1807]. Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 2003, vol. 48, p. 14, art. 2506. (in Ukrainian)

8. Postanova KМУ Pro perelik tovariv krytychnogo importu: pryiniata 24.02.2022 roku № 153 [Resolution of the Cabinet of Ministers on the list of critical import goods from February 24 2022, № 153]. Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 2022, vol. 29, p. 7, art. 1562. (in Ukrainian)

9. Zakon Ukrainy Pro vnesennja zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrainy ta inshyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo vdoskonalennja zakonodavstva na period dii vojennogo stanu: pryiniaty 24.03.2022 roku № 2142-IX [Law of Ukraine On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Concerning the Improve- ment of Legislation for the Period of Martial Law from March 24 2022, № 2142-IX]. Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 2022, vol. 32, p. 34, art. 1693. (in Ukrainian)

Goal. *To investigate the existing situation and the prospects of the domestic customs, as well as to evaluate the customs policy impact on ensuring the state customs security during the full-scale hostilities*

Method. *The scientific works of Ukrainian specialists in the field of customs and state regulation of FEA became the methodological basis of the article. Given the emergence the large number of new information, the authors were focused on the processing the materials of scientific collections and magazines, Internet resources, which have presented statistical information, opinions of leading practitioners, the decrees and the resolutions of authorities. During the article writing were used such research methods as logical generalization, systematic approach and theoretical search, that based on the search and processing the information.*

Results. *The practice of applying the customs procedures for ensuring foreign economic activity involves the set of measures the registration and control for the movement of goods, services or other objects, as well as the procedure for accrual and payment the customs payments.*

The war has significantly changed the organization of the State Customs Service, which manifested itself in the adoption and change of a number of normative legal documents. Reforming the work of the customs service, streamlining the implementation of customs formalities are the tasks that were priority to the state before the war.

Considering the importance of FEA for Ukraine as the participant of the global market, as well as the domestic business that is capable to offering the world the high-quality product with high added value, not just raw materials, the work on optimization the customs procedures should continue. Only the protection and support of the national producer will ensure their uninterrupted work and maintaining competitive positions in the global market, even in the war conditions, and simplification of customs procedures in the process of importing significantly optimizes the provision of needs the Ukrainian citizens and the forces of defense.

Practical significance. *The results can be used in the work of domestic enterprises, as well as authorities that make the regulatory policy.*

Keywords: *customs affairs, goods, customs duties, customs clearance, exemption from customs duties.*

*Стаття рекомендована до друку кандидатом технічних наук, доцентом,
завідувачкою кафедри товарознавства
та експертизи в митній справі ЛНТУ Пахоліук О.В.
Стаття надійшла в редакцію 13.12.2022 р*